

**PRAXIOLOGIA EDUCAȚIEI PENTRU MASS-MEDIA A ELEVILOR
DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ MICĂ ÎN CADRUL COLABORĂRII
ȘCOALĂ –FAMILIE**

Silvia ȘPAC

Institutul de Științe ale Educației

Acest articol vizează procesul educației pentru mass-media a elevilor de vârstă școlară mică prin colaborarea în parteneriat a școlii cu familia. În calitate de subiecți experimentali au servit elevii de la treapta primară de învățământ de la Liceul Teoretic „George Călinescu” din Chișinău, precum și părinții acestora. În cercetare ne-am propus să abordăm următoarele aspecte:

1) atitudinea elevilor privind vizionarea emisiunilor, audierea programelor radiofonice, lecturarea presei periodice pentru copii;

2) cunoștințele părinților cu privire la mass-media pentru copii.

Este propus Ghidul de implementare a Educației pentru mass-media la treapta învățământului primar ce-și poate găsi aplicare practică atât în activitatea pedagogilor, cadrelor didactice cât și a părinților.

Cuvinte-cheie: educație pentru mass-media, școală, familie, colaborare, valorificare, condiții, experiment pedagogic, model de valorificare, ghid de implementare, cadru conceptual.

**THE PRAXEOLOGY OF EDUCATION FOR MASS-MEDIA FOR PUPILS OF SCHOOL AGE IN
SCHOOL-FAMILY COLLABORATION**

This article targets the process of education for mass-media for pupils of school age by working in school-family partnership. Within this process, the pupils from primary level from "George Călinescu" High School, Chișinău, as well as their parents, were inquired to participate as experimental subjects. In this research, we intended to address the following issues:

1) pupils' attitudes towards: watching TV shows, listening to radio programs, reading children's periodical press;

2) parental knowledge about children's mass-media.

It is proposed The Guide for Implementation of Education for Mass-media at Primary Level Education, which can find practical application in the work of educators, teachers, as well as parents.

Keywords: education for mass-media, school, family, collaboration, revaluation, conditions, pedagogical experiment, mode of revaluation, implementation guide, conceptual framework.

Comportamente și atitudini ale elevilor de vârstă școlară mică privind utilizarea mass-media

Investigarea și precizarea reperelor teoretice ale educației pentru mass-media ne-a determinat să realizăm un șir de observații, conversații și sondaje pentru a stabili atitudinile și comportamentele elevilor de vârstă școlară mică privind cultura utilizării mass-media. Evident că am implicat și părinții în cercetarea preliminară, deoarece valorificarea surselor mediatice se desfășoară, în mare măsură, în cadrul familiei, deseori adulții rămânând nemulțumiți de alegerea copiilor săi. Cunoscând insuficient particularitățile de vârstă, interesele și posibilitățile copiilor, inclusiv referențialul și calitatea emisiunilor televizate, radiofonice, a presei periodice pentru copii, părinții nu sunt în stare să le formeze o anumită cultură de explorare și receptare a acestora.

Întrucât cercetarea presupune contextul parteneriatului educațional, colaboarea familie-școală, s-a recurs la determinarea preferințelor elevilor din clasele primare privind emisiunile TV și programele radio.

În cadrul experimentului preliminar a fost validat chestionarul, s-a verificat cât de mult îi preocupă pe elevi și părinți aspectul cercetat, ce opinii au adulții și copiii referitor la calitatea mass-media.

Paralel cu aceasta au fost determinate axele experimentului pedagogic, care vor preconiza:

– investigarea și educația părinților pentru mass-media;

– investigația și educația elevilor de vârstă școlară mică pentru mass-media.

Prima etapă a experimentului pedagogic, de constatare, a inclus următoarele activități: analiza programelor de radio și de televiziune, studierea presei periodice pentru copii, chestionarea părinților și a elevilor claselor primare. Întrucât obiectul cercetării îl constituie procesul educației pentru mass-media în cadrul colaborării școală-familie, ne-am propus să abordăm următoarele aspecte:

1. Determinarea atitudinii elevilor privind:

- vizionarea emisiunilor televizate / Em.TV
- audierea programelor radiofonice / PR
- lecturarea presei periodice pentru copii / PPC;

2. Identificarea cunoștințelor parentale cu privire la mass-media pentru copii:

- a) emisiunilor TV (Em.TV)
- b) programelor radiofonice (PR)
- c) presei periodice pentru copii (PPC)

Studiul s-a efectuat prin două sondaje: în mediul elevilor claselor primare de la Liceul Teoretic *George Călinescu*, mun. Chișinău, și al părinților acestora. În experimentul pedagogic preliminar au fost antrenați 118 elevi și părinții acestora (118).

Itemul 1. Ocupația preferată privind valorificarea mass-media în cadrul familiei este:

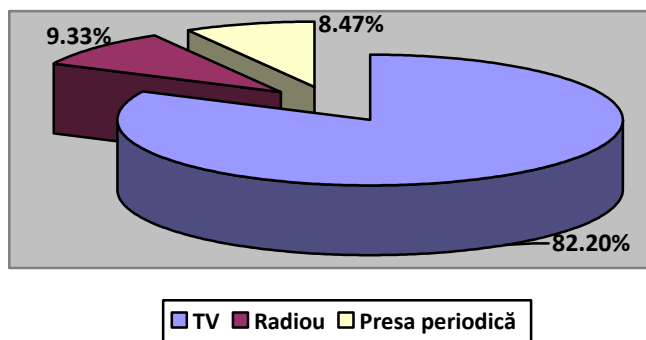
- privesc televizorul / Em. TV
  - au răspuns afirmativ 82,20% din numărul de subiecți (97 elevi din 118)
- ascultă programele radiofonice / PR
  - au răspuns afirmativ 8,47% din numărul de subiecți (10 elevi din 118)
- citesc presa periodică pentru copii / PPC
  - au răspuns afirmativ 9,33% din numărul de subiecți (11 elevi din 118)

Investigarea eșantionului de elevi privind valorificarea mass-media în familie este structurată în Tabelul 1.

Tabelul 1

Preferințele elevilor privind mass-media în cadrul familiei

Nr. d/o	Preferințele elevilor privind mass-media în cadrul familiei	Nr. de elevi	%
1.	Privesc emisiunile TV	97	82,20
2.	Ascultă emisiunile Radio	10	8,47
3.	Citesc presa periodică	11	9,33
	În total	118	100

Fig.1. Preferințele elevilor privind utilizarea mass-media în cadrul familiei.

Itemul 2. Valorificarea mass-media de către părinți în familie împreună cu copiii.

Investigarea eșantionului de părinți privind valorificarea mass-media în familie împreună cu copiii.

- privesc televizorul / Em. TV (90 din 118) 76% de adulți, dar împreună cu copiii vizionează special Em. TV numai 21,11% (25 de părinți);
- ascultă programele radiofonice 11% de părinți (13 din 118), dar ascultă împreună și conversează cu copiii pe baza celor audiate numai 2,5% din numărul de părinți (3 adulți);
- lecturează presa periodică pentru copii împreună cu aceștia 13% din numărul de părinți (15 adulți), dar analizează cu copiii cele lecturate 7,8% din numărul lor (9 adulți).

Investigațiile preliminare au demonstrat că din cei 118 adulți (părinți) chestionați doar 37 supun unei analize mesajele informaționale ale mass-media, ceea ce constituie doar 31,41%.

Tabelul 2

Investigarea eșantionului de părinți privind valorificarea mass-media în familie împreună cu copiii

Sursa mass-media	Comportamente	Nr. de adulți	%
Emisiunile TV	Privesc	90	76
	Apreciază	25	21,11
Emisiunile Radio	Ascultă	13	11
	Conversează	3	2,5
Presa periodică (ziare, reviste)	Lecturează	15	13
	Analizează	9	7,8
În total		118	100
		37	31,41

Rezultatele identificării cunoștințelor și competențelor parentale privind valorificarea mass-media în familie le-am sintetizat și reflectat în Figura 2.

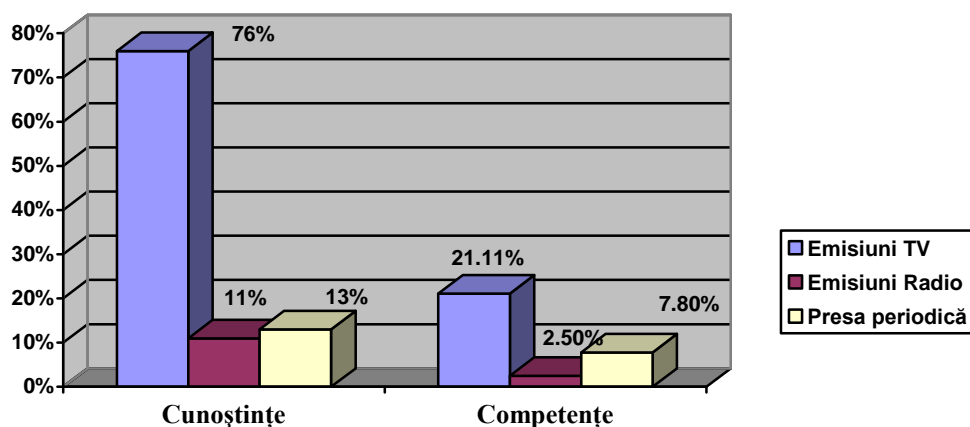

Fig.2. Valorificarea surselor mass-media de către părinți în familie.

Experimentul de constatare a permis diagnosticarea situației. Astfel, s-a stabilit că sursele multimedia ce aparțin televiziunii au prioritate. Emisiunile televizate sunt cele mai solicitate – 76%, fiind urmate de presa periodică pentru copii (PPC) – 13%, iar pe locul trei se plasează radioul cu programele radiofonice (PR) – 11%.

Conversațiile cu elevii și părinții au permis să stabilim că emisiunile TV și cele radiofonice mai frecvent se vizualizează sau se ascultă accidental (57% adulți) și extrem de rar sunt discutate detaliat în cadrul familiei cu copiii (31,4%).

În esență, 63% de părinți nu cunosc preferințele copiilor, iar 37% de părinți au recunoscut că s-au interesat de faptul ce și cât timp valorifică mass-media copilul lor, numai în legătură cu problemele apărute în comportamentul acestuia și cu apariția insuccesului școlar.

Argumentele expuse confirmă necesitatea cercetării problemei privind educația pentru mass-media în cadrul colaborării școală-familie la treapta învățământului primar. De aici, am stabilit scopul experimentului pedagogic, inclusiv al etapei de formare.

Scopul experimentului de constatare a fost de a determina preferințele și cultura elevilor de vârstă școlară mică cu privire la valorificarea mass-media. Ne-a interesat anume:

- vizionarea emisiunilor televizate;
- utilizarea jocurilor la calculator;
- lecturarea revistelor / ziarelor / cărților sau
- audierea programelor radiofonice.

Experimentul de constatare a mai inclus sarcini care determină cunoștințele și competențele elevilor pentru a reda, comunica, caracteriza și a stabili ce pot folosi ei în viața lor cotidiană de elev sau de membru al familiei sale.

La elaborarea tematicii sarcinilor pentru experimentul de constatare s-a ținut cont de particularitățile de vârstă ale elevilor din clasele primare, de accesibilitatea informației și de conținutul programelor TV, radiofonice, de posibilitățile elevilor de a le viziona.

Pentru a ilustra rezultatele obținute le-am structurat într-un tabel de distribuție și am elaborat un șir de reprezentări grafice.

Tabelul 3

Rezultatele generale ale experimentului de constatare

Tipul sarcinii	Clasele experimentale		Clasele de control	
	Nr. de elevi 50	%	Nr. de elevi 68	%
a) Privesc televizorul				
„da”	42	84	55	80,88
„nu”	3	6	5	7,35
„uneori”	5	10	8	11,76
b) Mă joc la calculator				
„da”	35	70	50	73,52
„uneori”	10	20	12	17,64
„nu”	5	10	6	8,82
c) Citesc o revistă, ziar				
„da”	20	40	32	47
„uneori”	10	20	14	20,58
„nu”	20	40	22	32,35
d) Ascult emisiuni radiofonice				
„da”	10	20	16	23,52
„uneori”	15	30	22	32,35
„nu”	25	50	30	44,11

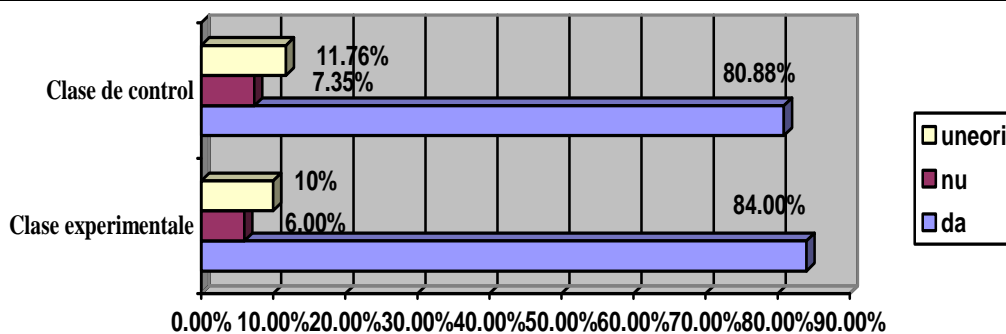

Fig.3. Receptarea emisiunilor televizate de către elevii claselor primare.

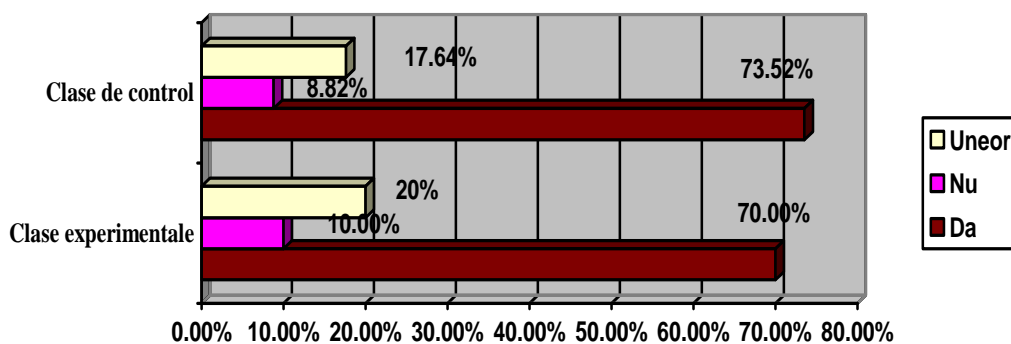

Fig.4. Valorificarea jocurilor la calculator / playstation.

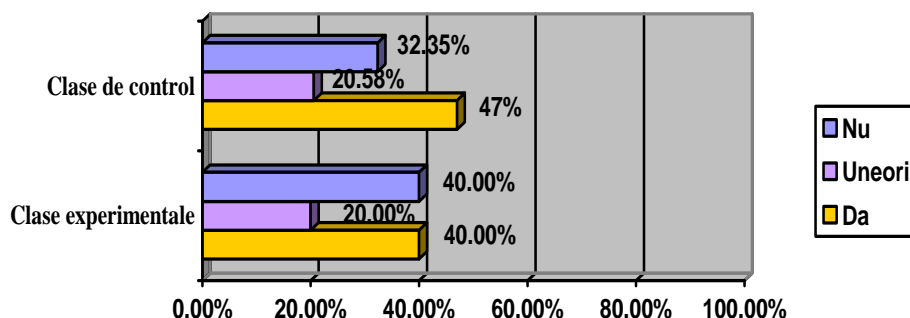

Fig.5. Citirea revistelor / cărților de către elevii claselor primare.

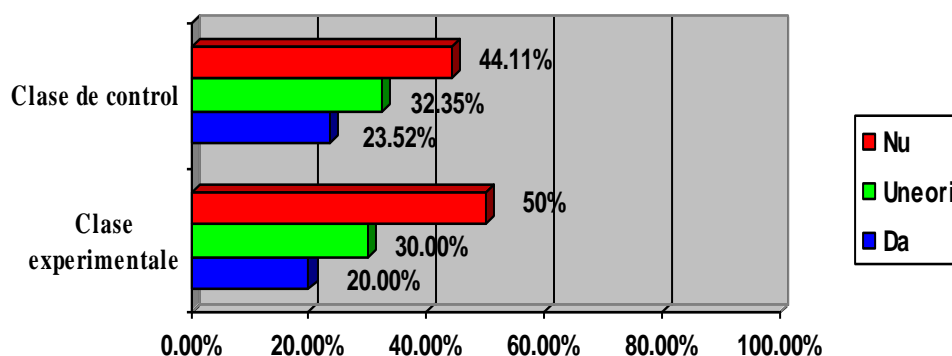

Fig.6. Ascultarea emisiunilor radiofonice de către elevii claselor primare.

În rezultatul evaluării sarcinilor se observă că elevii claselor primare au preferințe mari pentru vizionarea emisiunilor TV. Evident că prevalează receptarea emisiunilor TV: 84% din elevii claselor experimentale, în comparație cu 80,88% din elevii claselor de control, privesc emisiunile televizate. Se atestă o atracție deosebită a elevilor pentru jocurile la calculator: sunt preocupați de ele 70% din elevii claselor experimentale, în comparație cu 73,52% din elevii claselor de control. Pasiunea pentru lectura presei periodice pentru copii scade: astfel, la 40% din elevii claselor experimentale, în comparație cu 47% din elevii claselor de control, se atestă un interes stabil pentru lecturarea acestora.

O lipsă de interes se simte pentru emisiunile radiofonice. Numai 20% din elevii claselor experimentale, în comparație cu 23,52% din elevii celor de control, manifestă preferințe stabile pentru acestea.

Interesul elevilor de vârstă școlară mică, manifestat pentru televiziune și emisiunile TV, ne-a orientat spre studierea cauzelor și tipurilor acestora.

Așadar, emisiunile televizate preferate sunt:

- filmele fantastice (F.F.), pentru care și-au dat acordul 67,5% din elevii incluși în experimentul pedagogic;
- filmele cu desene animate (F.D.A.) sunt emisiunile preferate pentru 60% din elevii claselor primare.
- filmele documentare (F.D.), știrile, buletinele informative sunt pe gustul unui număr ce constituie 37,5% din elevii investigați.
- filmele artistice (F.A.) sunt emisiunile așteptate de un număr ce constituie 35% din elevii respondenți.

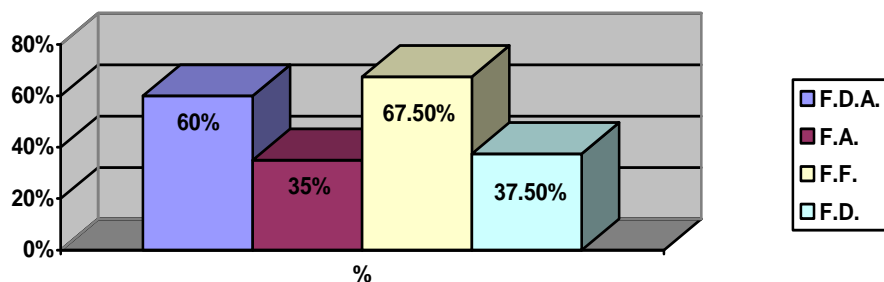

Fig.7. Emisiunile televizate preferate de elevii claselor primare.

Observăm că preferințele copiilor țin de programele de divertisment, menite să provoace distracție, relaxare, plăcere, să evoce frumosul, decât pentru cele de informare și de culturalizare sau pentru programele ce sunt destinate, în primul rând, completării cunoștințelor din variate domenii de știință și activități umane.

Conform conținutului preferințelor elevilor, acestea țin de seriile fantastice, thrillere, aventuri, western, produse de industria cinematografică care se situează pe primul loc în clasamentul programelor vizionate (67,50%), fiind urmate de programele prezentate prin imagini desenate, desene animate sau interpretate de păpuși (60%).

Filmele documentare, programele ce tratează o singură temă, însoțite de comentarii descriptive sau interpretative, ilustrări, interviuri, declarații, fotografii și alte documente, ocupă locul trei în acest clasament (37,50%).

Filmele, seriile interpretate de un grup de actori mai mult sau mai puțin stabil îi pasionează mai puțin pe micii spectatori (35%).

Urmărirea parțială sau integrală a unei emisiuni televizate cu caracter cognitiv e o problemă pentru elevii de vârstă școlară mică. Ei o privesc parțial sau selectează și se opresc la ceea ce le place la propria preferință. Desigur, dacă membrii familiei se interesează și incită, explică copiilor importanța unor emisiuni, discută unele aspecte, manifestă și ei interes pentru emisiunile respective, putem forma împreună cultura vizionării și înțelegerii emisiunilor televizate, centrate pe cunoașterea, promovarea valorilor umane.

Reiesind din răspunsurile elevilor și ale părinților cu privire la emisiunile televizate preferate, putem confirma existența și valorificarea a patru oferte de subcultură în spațiul telemedia, iar fiecare telespectator răspunde acestor subculturi prin propria cultură și gust.

Astfel, observăm:

- subcultura elitei ce se adresează gustului elevat;
- subcultura „culturii generale” ce are drept țintă bunul gust;
- subcultura populară ce atrage spre proiectul ei gustul popular (fotbalul, filmul);
- subcultura Kitch ce întreține și chiar dezvoltă gustul vulgar [22].

Bineînțeles, un reprezentant al elitei acceptă și gustul popular, și chiar gustul vulgar când se află în dizgrația propriului eu sau pur și simplu pentru a observa ceea ce se oferă gustului vulgar. Gusturile nu sunt astfel rigide, ci fluctuante, se interesează cu dispreț și aroganță sau cu voiciume și toleranță.

Rezultatele obținute atestă orientarea micilor spectatori spre subcultura populară, urmată de subcultura Kitch, apoi de subcultura generală și pe ultimul loc se plasează subcultura elitei.

Un rol important în alegerea programului televizat revine părinților, membrilor familiei și celor apropiați. Din chestionarele realizate cu părinții am constatat că preferințele părinților țin de programele de divertisment, infodivertisment care, în primul rând, informează, dar și cu elemente substanțiale de divertisment.

Acest lucru poate fi explicat prin faptul că filmul, televiziunea, ca și alte mijloace de comunicare, răspund unei mari nevoi în viața individului – divertismentul – șansa de a se recrea după o zi de muncă.

Presiunea și stresul suportat de oameni, adulți și copii, îi fac mai receptivi la programele de divertisment specifice societății contemporane. Din multe puncte de vedere, televiziunea este cea mai ușoară și mai ieftină formă de relaxare. Aici fiecare membru al familiei poate găsi spectacole de divertisment interesante, amuzante, ușor de urmărit.

Părinții recurg la vizionarea unor filme pentru învățarea variatelor modalități de comportare și asimilare a experiențelor de viață, la fel ca la o modalitate de a evita și de a amâna presiunea cotidianului. Această ultimă funcție a artei – refugiul de realitate, pe un anumit timp, poate fi considerată, de asemenea, o formă de înviorare psihică nu doar pentru adulți, dar și pentru copii. Studiile cu privire la vizionarea filmelor cu caracter violent, efectuate de cercetătorii americani, responsabili media și experți în sănătatea mintală din mai multe universități (printre care: Universitatea din Texas, Universitatea din Carolina de Nord și Universitatea din Santa Barbara – California) asupra a zeci de mii de copii, selectați din cele mai diverse medii sociale *au relevat o impresionantă concordanță între numărul de spectacole violente urmărite pe micul sau marele ecran și agresivitatea comportamentală a subiecților investigați* [4, p.310].

Pentru a-i proteja pe copii, Consiliul Național Audiovizual (CNA) a impus restricții asupra orelor de difuzare a acestor producții, iar televiziunile au fost obligate să marcheze pe ecran, vizibil, vârsta minimă a celor care pot viziona filmele respective. Desigur, aceste acțiuni nu pot fi eficiente fără sprijinul și intervenția părinților, a familiei. Influența emisiunilor sau filmelor cu caracter violent ar putea fi diminuată sau evitată

semnificativ odată cu implicarea familiei în monitorizarea și gestionarea timpului liber al copiilor și cu organizarea vizionării emisiunilor televizate specifice și accesibile vârstei copilului sau împreună cu adulții.

Consecințele potențiale ale vizionărilor TV neselective și haotice pot fi diverse:

- favorizează apariția unor dereglări de sănătate (psihoze, surmenaj, insomnii);
- formează false percepții asupra realității, uneori în contradicție cu valorile transmise în familie sau în școală, provocând neîncredere și derută;
- inculcă ideea acceptării unor stiluri, modele sau soluții de viață incongruente;
- incită la acte antisociale (violență, parazitism, trai vicios) mai ales în familiile unde s-au creat deja premise favorabile pentru formarea unor comportamente de acest fel;
- îndepartează copilul de lumea firească și de ritmurile copilăriei, favorizând egoismul, singurătatea, insensibilitatea etc.;
- uniformizează la nivel superficial și frivol gusturile în lipsa reperelor unor judecăți valorice; ca urmare, producțiile remarcabile sub aspect etic, psihologic, muzical sau documentar sunt bagatelizate (o peltea, o aiureală) [6, p.114].

Un aspect negativ, care urmează a fi cunoscut și diminuat de părinți, este *sindromul telemaniei* (televizorul / calculatorul); acesta suprasolicitează rolul formativ al televiziunii în dauna lecturii și a altor activități culturale.

Tabelul 4

Emisiunile radiofonice ascultate

Programele radiofonice ascultate	Clasele experimentale (50 elevi)		Clasele de control (68 elevi)	
	elevi	%	elevi	%
Radio Noroc	22	44	30	44,11
Radio FM	15	30	18	26,47
Radio Sănătate	10	20	15	22,05
Radio Moldova	3	6	5	7,35

Rezultatele obținute au demonstrat că copiii ascultă la întâmplare posturile de radio și nu pot nominaliza emisiunea radiofonică preferată, doar 8 copii au scris denumirea corectă a emisiunii, indicând corect și postul de radio RM1 (Radio Moldova1).

În cadrul cercetării am sesizat că copiii nu cunosc emisiunile radiofonice pentru vârsta lor, ora de emisie a acestora, frecvența postului național public Radio Moldova. În acest scop am intervenit cu informațiile despre importanța audiovizualului în viața cotidiană, și anume – a emisiunilor radiofonice, care fac disponibile anumite tipuri de informații, prezintă o întreagă gamă de perspective, pun accentul pe anumite fapte importante și ignoră altele de o importanță mai neînsemnată. Un post de radio se adresează unui grup țintă cărui trebuie să-i afle așteptările, speranțele și problemele. O astfel de cunoaștere permite crearea unui format de emisie sau a unei grile de emisie, care, prin conținutul emisiunilor, prin structura și maniera prezentării, să satisfacă așteptările variatelor auditorii. Dorința de a oferi tuturor totul, de a nu se concentra pe un anumit public, țintă, pe valorile autentice duce la apariția unor programe asemănătoare cu ale altor posturi pe care copiii le-au numit, dar n-au putut specifica nicio emisie ascultată.

Pentru a cunoaște ce posturi de radio preferă adulții am intervievat 118 părinți din mediul urban (mun. Chișinău). Am obținut 3 categorii de aprecieri:

- a) aprecieri părtinitoare – care au susținut superioritatea posturilor Radio Noroc față de Radio Moldova 1;
- b) aprecieri neutre – care au situat pe același plan axiologic atât programele Radio Moldova 1, cât și programele altor posturi radio (PRO FM, Retro FM, KISS FM);
- c) aprecieri radicale – cu sens depreciativ la adresa posturilor de radio și la îndeplinirea celor 3 misiuni de bază ale radiodifuzorului public (de a informa, de a educa, de a distra).

Aprecierile părtinitoare, neutre și radicale confirmă diversitatea gusturilor și a opiniilor părinților. Fiecare din aceste tipuri de aprecieri conturează un curent de opinie și pot însemna mai multe tendințe ale familiei în valorificarea funcției sale educative, prin implicarea mesajului radiofonic. Astfel, am perceput și stabilit necesitatea de a sensibiliza părinții față de emisiunile difuzate pe postul de radio Moldova 1, față de problemele reflectate și obiectivele urmărite prin realizarea emisiunilor radiofonice.

Prezentăm aspectele pe care ar dori părinții să le asculte:

- promovarea drepturilor copilului prin optica Convenției ONU cu privire la drepturile copilului;
- implicarea elevilor de toate vârstele în diverse proiecte și rezultatele concrete obținute;
- reflectarea activităților de amploare destinate elevilor de vârstă școlară mică și medie desfășurate de Ministerul Educației, Radio Moldova și de alți actori sociali (activități cu un profund caracter educativ);
- desfășurarea concursurilor interactive și acțiuni în colaborare cu alte instituții care au menirea să stimuleze dorința de cunoaștere, spiritul de competiție al copiilor de vârstă școlară mică și al preadolescenților;
- realizarea spectacolelor radiofonice pentru copii etc.

Părinții chestionați au optat pentru faptul ca emisiunile radiofonice și cele TV să reprezinte modele de limbaj și conduite demne de urmat, să evite vulgarizarea relațiilor interpersonale și să nu promoveze violența și agresivitatea.

Funcția familiei și a școlii reprezintă educația copiilor, în sensul înțelegerii frumosului și promovării binelui, înlesnind accesul lor la acele valori spirituale care îi fac pe oameni fericiți. Achiziționarea valorilor culturale se realizează și prin intermediul mijloacelor mediatice, radioului, TV, presei periodice, Internetului.

Investigația constatativă a demonstrat că presa periodică pentru copii este insuficient valorificată în cadrul familiei (Tab.5).

Tabelul 5

Presa periodică pentru copii. Revistele și ziarele îndrăgite

Revista / Ziarul	Clasele experimentale (50 elevi)		Clasele de control (68 elevi)	
	elevi	%	elevi	%
Puișorul curios	3	10	5	10,86
Tropoțel și Tropoțica	2	6,66	4	8,69
Alunelul	18	60	20	43,47
A mic	4	13,3	8	17,39
Scara spre cer	2	6,66	3	6,52
Florile dalbe	1	3,33	6	13,04
În total	30	60	46	67,64

Din răspunsurile obținute am constatat că 20:50 elevi din clasele experimentale nu citesc și nu cunosc revistele / ziarele pentru copii în comparație cu 22:68 elevi din clasele de control care nu lecturează și nu cunosc presa periodică pentru copii. În acest context considerăm că activitatea în cadrul claselor primare presupune familiarizarea elevilor cu presa periodică.

Preferințele elevilor față de presa periodică nu sunt stabile și variate, întrucât ei citesc revista sau ziarul propus de învățătoare în clasă, iar acasă acest aspect nu este consolidat. Alegerile sunt accidentale, deoarece copiii acceptă să-și expună opinia despre revista sau ziarul care a fost studiat, cercetat și analizat minuțios în cadrul orelor de studii sau extracurs, despre care au citit sau au auzit mai mult. Este simțită lipsa unei poziții proprii, imposibilitatea elevului de a cunoaște varietatea și periodicitatea presei periodice pentru copii, despre care nu s-a vorbit nici în familie și nici în școală. Copiii nu încearcă anumite emoții la lectura revistei sau ziarului, sunt insensibili, atenția lor e captată mai mult de desenele, imaginile, fotografiile de pe coperta revistei.

Valorificarea praxiologică a educației pentru mass-media la treapta învățământului primar.

Modelul de valorificare a educației pentru mass-media în familie a elevilor de vârstă școlară mică

Educația pentru mass-media (EMM) reprezintă un deziderat al noilor educații, care presupune un conținut specific ce poate fi raportat la cele cinci conținuturi generale ale educației: educație morală, intelectuală, tehnologică, estetică, psihofizică a personalității umane [7, p.152] .

Cadrul conceptual elaborat al EMM permite să clarificăm reperele teoretice și să proiectăm–realizăm într-un context social concret valorificarea resurselor de comunicare existente la nivel de mass-media (presă, radio, televiziune, video, calculator). Acestea fiind într-un proces de dezvoltare continuă în plan tehnologic și social, evoluează la nivelul relațiilor dintre mass-media și om: comunicare, interpretare din perspectivă socioculturală și pedagogică care ține de cultivarea auditoriului adult și al copiilor.

Educația pentru mass-media este axată pe formarea culturii de valorificare și receptare a informațiilor mediatice.

Educația pentru mass-media reprezintă, după cum am menționat anterior, un deziderat al noii educații, un conținut specific al activităților de formare-dezvoltare a personalității umane, un produs și o valoare socioculturală de importanță majoră, care ne ghidează existența și autoperfecționarea, ne formează gustul estetic și felul de a fi și gândi.

Cadrele didactice, părinții trebuie să utilizeze cu măiestrie totalitatea mijloacelor multimedia, acționale și verbale disponibile pentru a sprijini și a contribui la formarea gândirii critice a elevului de vârstă școlară mică, față de cele recepționate. A gândi critic, în viziunea cercetătorilor [3,6,7,8,9,12,14,15,17], ar însemna: a selecta și procesa informația; a o examina; a construi/elabora argumente; a o pune la îndoială și a o aprofunda, a o compara cu alte puncte de vedere și opinii; a o supune re/evaluării din perspectiva unor criterii valorice.

Reflecția și analiza critică a mesajelor informaționale cere timp, atenție și intenție. Acest proces nu poate avea loc spontan, ci implică atât procesele psihice cognitive, cât și cele metacognitive. Procesul cognitiv se referă la faptul că elevul trebuie să analizeze, compare, să cugete asupra conținutului informației citite, audiate sau vizionate. Procesul metacognitiv presupune că elevii trebuie să-și urmărească procesul personal de gândire, să reflecteze asupra mesajelor informaționale, să elaboreze și să folosească strategii de analiză, comparare, structurare și sinteză, de utilizare în practica a acestora.

Investigația realizată ne-a convins de necesitatea elaborării unui model de educație a elevilor din treapta învățământului primar pentru mass-media, care s-ar baza pe următoarele principii:

✓ *Principiul orientării la particularitățile de vârstă ale elevilor*, care necesită ca adulții/părinții, pedagogii, în cadrul valorificării mass-media să țină cont de specificul vârstei, mai cu seamă de faptul că la copiii de 7-10/11 ani predomină încă gândirea concretă, cea abstractă aflându-se în proces de dezvoltare.

✓ *Principiul accesibilității și calității valorice a informației mediatice*, care presupune respectarea a două criterii în selectarea și lecturarea, vizionarea sau audierea variatelor tipuri de informație: primul ține de aspectul înțelegerii acesteia, iar al doilea de valorile moral-etice, intelectuale, estetice, tehnologice și psihologice, pe care aceasta le conține și le promovează.

✓ *Principiul colaborării familie-elev-școală-mass-media*, care ar orienta și ghida un parteneriat educațional eficient între acești actori sociali și ar contribui la realizarea unui feedback real ce ar servi drept reper pentru a optimiza funcțiile de culturalizare ale fiecărui actant.

Fundamentarea și elaborarea modelului de educație pentru mass-media a elevilor din treapta învățământului primar a presupus gândirea și determinarea tehnologiilor pedagogice de selectare, valorificare, reflecție și analiză a mesajelor multimedia. La fel, ne-a orientat spre stabilirea finalităților scontate. Astfel, am elaborat ansamblul de obiective și competențe pentru formarea-educarea părinților.

Obiective generale:

- formarea competențelor adulților/cadrelor didactice de valorificare eficientă a mass-media pentru copiii de vârstă școlară mică;
- stimularea atitudinii reflexive și critice privind valorificarea mass-media;
- integrarea activă și rațională a surselor/programele/emisiunilor de comunicare mediatică în procesul educativ, ca mijloace pedagogice;
- valorizarea rațională a posibilităților mijloacelor de comunicare în masă în cadrul educației familiale;
- cunoașterea, evitarea și anihilarea factorilor perturbatori generați de mass-media.

Reieșind din obiectivele generale, am proiectat să formăm la părinți următoarele competențe:

a) la nivel de cunoaștere:

- să identifice mijloacele mass-media cu impact educativ asupra copiilor;
- să cunoască emisiunile TV, radiofonice care sunt preferate de copiii lor;
- să caracterizeze conținutul rubricilor din ziarele, revistele pentru copii;

b) la nivel de aplicare:

- să elaboreze o agendă familială cu un set de reguli de valorificare a mass-media pentru copii (vizionarea emisiunilor TV, audierea radioemisiunilor, lecturarea presei periodice pentru copii);
- să determine valorile promovate în presa periodică, prin emisiunile radiofonice și emisiunile TV pentru copii;

– să stabilească criteriile de receptare–explorare a informațiilor audiovizuale și a celor citite din presa pentru copii.

c) la nivel de integrare:

– să elaboreze recomandări pentru școală de eficientizare a colaborării școală-familie privind educația prin mass-media;

– să promoveze valorile morale, etice, intelectuale și estetice în procesul educației pentru mass-media;

– să analizeze împreună cu copiii calitatea informației obținute de aceștia prin mass-media.

Cadrul curricular pe care îl propunem se poate realiza în ședințele, adunările cu părinții sau în școala pentru părinți.

Cadrul curricular destinat părinților „Educația pentru mass-media în familie”

Obiective de referință	Conținuturi	Activități educative
1	2	3
- să definească noțiunea de mass-media, - să identifice mijloacele mediatice și programele destinate copiilor de vârstă școlară mică cunoscute; - să interpreteze rolul mass-media în educarea copilului.	1. Mass-media în viața omului Necesitatea mass-media în uzul cotidian (presa periodică, televiziunea, radioul, Internetul). Curiozitatea infantilă și necesitatea informării copilului.	Atelier de informare a părinților Comunicări Conversații Discuții dirijate Studiul de caz
- să descrie activitățile ce fac parte din universul copilului; - să relateze despre rolul televiziunii în familie; - să elaboreze criterii de apreciere a filmelor, emisiunilor TV pentru copii a) după intenție; b) format (gen); c) conținut; d) destinație; e) origine; f) limbaj; g) participare.	2. Universul copilului și mass-media Televizorul – stăpân al timpului liber sau mijloc de informare. Rolul televiziunii în viața familiei. Filmul meu preferat. Din istoria filmului. Selectarea emisiunilor TV și valorificarea conținutului acestora în educația familială.	Atelier de formare a competențelor parentale Relatări Conversații Mese rotunde Portofoliul Demonstrarea Jocul de rol / sociodrama Comunicări Conversații
- să relateze despre cultura comunicării percepută în mesajele radiofonice; - să scoată în evidență particularitățile comunicării asertive; - să stimuleze copiii pentru implicarea în concursurile interactive realizate de Radio Moldova.	3. Cultura comunicării în mesajele radiofonice și valorile promovate Învățăm copiii să asculte și să vorbească corect. Emisiunile sonore pentru copii. Participăm împreună; ascultăm, răspundem, câștigăm.	Mese rotunde Traininguri Studiul de caz Discuții dirijate Conversații Brainstorming-ul Concursul interactiv Dezbateri
- să identifice cărțile, ziarele, revistele lecturate și analizate împreună cu copiii; - să evalueze eficiența presei periodice în educația intelectuală și morală a copiilor; - să elaboreze un program de stimulare a lecturii cărților, ziarelor, revistelor pentru copii.	4. Lectura în cadrul familiei Presa periodică și educația morală și intelectuală a copilului. Cartea, ziarul, revista și informarea cititorilor începători. Învățăm a lectura, a gândi, a reflecta, a analiza.	Atelier de formare a competențelor parentale Comunicări Portofoliul familiei Mese rotunde Convorbiri Lectura comentată
- să conștientizeze valoarea proprie a mass-media, precum și sistemul de valori și nonvalori pe care le poate propaga;	5. Educația pentru mass-media și cultura omului Mass-media și valorile ei.	Atelier de informare și formare a competențelor parentale

- să se implice în aprecierea și evaluarea mesajelor audiovizuale; - să explice utilizarea rațională a mesajelor și mijloacelor mass-media.	Avantajele și efectele nocive ale audiovizualului. Calculatorul – miracol al zilelor noastre. Avantaje și efecte nocive. Mass-media și timpul liber al copilului de vârstă școlară mică.	Mese rotunde Convorbiri Traininguri Discursuri Braisntorming-ul
--	---	---

În continuare prezentăm un minighid de valorificare a educației pentru mass-media la treapta învățământului primar. Cele șase rubrici conțin aspectele de bază ale procesului educativ în ansamblul său: obiectivele, conținuturile, domeniile de activitate, formele de organizare, colaborarea cu variați actori și perioadele/termenele de realizare (Tab.6).

Tabelul 6

Ghid de implementare a Educației pentru mass-media la treapta învățământului primar

Obiective	Conținuturi	Domenii de activitate educativă	Forme de organizare	Colaborări	Perioada de timp
- să identifice denumirea ziarelor / revistelor pentru copii; - să generalizeze influența presei în activitatea de cunoaștere; - să recunoască creația scriitorilor notorii în paginile presei; - să analizeze publicația/articolul lecturat prin documentarea datelor.	1. Lectura presei periodice și efectele ei. 2. Presa periodică – focar de lumină și cultură. 3. Scriitorii notorii și publicațiile lor. 4. Un popas în sala bibliotecii. 5. Dialog cu un scriitor, redactor.	Activitatea în cadrul orei de dirigenție Activități extrașcolare Activități educative în școală, în afara orelor de dirigenție	Ore educative Reuniuni de clasă Activități sociale Vizite la expoziții Acțiuni sociale Cercuri literare Studiu individual Lectura sugerată (dezbatere)	- părinții, cadrele didactice, dirigenții; - cu bibliotecarul; - cu redactorii ziarelor și revistelor pentru copii; - cu scriitorii notorii din comunitate	Periodic / săptămânal
- să distingă mesajele mass-media și rolul lor în societate; - să utilizeze informațiile mass-media în activitatea practică; - să recunoască programele TV după format, conținut, intenție; - să propună variante și soluții pentru filmele preferate; - să determine kitsch-ul în emisiunile TV.	1. Mass-media și drepturile copilului. 2. TV Moldova 1 – prima ta televiziune 3. Filmul – spectacol de lumină și culoare. 4. Din istoria filmului. 5. Despre filmele și emisiunile preferate. 6. Kitsch-ul și impactul său.	Activități în cadrul orelor de dirigenție. Activități extrașcolare. Activități educative în școală, în afara orelor de dirigenție. Activități cu colectivul de profesori. Activități cu părinții elevilor.	Activități de amenajare Reuniuni de clasă Vizionări de casete, de emisiuni TV Studiu individual Excursii la TV Moldova Activități sociale Discuții Culegere de informații Urmărirea continuă	- cu bibliotecarul școlii; - cu producătorii, realizatorii emisiunilor TV Moldova 1; - cu colaboratorii sectorului Fond-Video și Fond-Cinema; - cu părinții, cu familia elevilor.	Periodic / după un grafic stabilit - în termenul stabilit de comun acord cu elevii.
- să extindă orizontul de cunoaștere prin ascultarea emisiunilor radiofonice; - să aplice în uzul cotidian informațiile căpătate pe calea undelor;	1. Spațiul public – Radio Moldova 2. Povești radiofonice pentru copiii de azi și cei de mâine. 3. Teatru la microfon pentru	Activități în cadrul orelor de dirigenție Activități cu părinții elevilor Activități extrașcolare	Acțiuni de grup Culegere de informații Audierea casetelor, mesajelor sonore Cercuri literare Vizite la Casa	- crainicii, - realizatorii emisiunilor radiofonice; - părinții; - familia elevilor; - profesorii;	Periodic Planificarea activităților extrașcolare se va face ținându-se cont de resur-

- să elaboreze un program de audiere a emisiunilor radiofonice pentru copii; - să creeze proiecte de modificare a emisiunilor propuse de mass-media.	copii. 4. La izvoarele înțelepciunii. 5. Cel mai frumos vis – Copilăria. 6. Arhivele sonore ale istoriei. Noapte bună, copii, emisiunea radio cea dintâi.	Activități educative în școală în afara orelor de dirigenție Activități extrașcolare	Radio Concurs literar Spectacol muzical Excursii la Casa Radio Redacția pentru copii	- conducerea școlii; - Biblioteca Națională pentru copii „I.Creangă”; - Studioul Casei Radio; - Departamentul Patrioniu Radio; părinții, familia	sele de timp liber ale elevilor și evitându-se supraîncărcarea, ceea ce ar putea genera reacții de respingere.
- să diferențieze avantajele și dezavantajele utilizării mass-media; - să analizeze critic informațiile audiate și vizionate; - să deducă principiile unei culturi mediatică; - să specifice căile de eficientizare a mass-media; - să argumenteze opinia proprie față de EMM.	1. Mass-media – prieten sau dușman? 2. Societatea civilă și mass-media. 3. Pledoarie pentru o cultură mediatică. 4. Educația pentru mass-media pe înțelesul tuturor. 5. Citesc, privesc, analizez ca un cetățean responsabil.	Activități în cadrul orelor de dirigenție Activități educative în școală în afara orelor de dirigenție Activități cu părinții elevilor Activități extrașcolare Activități extrașcolare cu părinții	Lecții educative Vizionări Audiții Informare Discuții Cercuri literare Acțiuni comune Culegere de informații Studiul individual Lectura dirijată Vizionare sugerată	- managerii școlii, cadrele didactice; - biblioteca școlii; - invitați speciali (redactori, scriitori, regizori); - familia, părinții; - conducerea școlii	Periodic (după un grafic stabilit) Proiectarea activităților extradidactice se va face astfel încât ele să se integreze în contextul activității educative și să răspundă aceluiași principii.

Ghidul propus include trei instrumente auxiliare, care vor fi utile pentru familiarizarea adulților și elevilor cu programele TV, radiofonice și posibilitățile presei pentru copii.

Condiții psihopedagogice de selectare și exercitare a acțiunilor educative pentru valorificarea multimedia în familie

Acțiunile educative ale părinților privind valorificarea mass-media trebuie să fie conștiente, competente și sistematice. Acestea ar putea fi ghidate de un ansamblu de condiții pe care le-am selectat din literatura de specialitate [7,8,11–13,14,20], din experiența avansată analizată și le-am dedus din investigațiile realizate pentru valorificarea mass-media. Astfel, părinții trebuie să creeze în cadrul familiei următoarele condiții:

a) *adulții să reprezinte un model demn de urmat.* Este o naivitate să se creadă că un copil de vârstă școlară mică nu observă și nu înțelege comportarea părinților. Tocmai faptul că el este înclinat să imite, în mare măsură, părintele, educatorul ne face să fim atenți și să ne controlăm conduita noastră. Copilul va fi complet nedumerit la început dacă adultul îi va spune că trebuie să facă exact contrariul, iar mai apoi se va învăța a manipula, a fi fățarnic în comportare.

Modelul/exemplul pozitiv al adultului constituie prin sine însuși cea mai eficientă metodă de educație și formare a convingerilor.

Modelele/exemplele negative subminează efortul educativ verbal și cel acțional;

b) *adulții să formuleze și să argumenteze cerințele lor privind valorificarea mass-media.* Această condiție trebuie să includă: respectarea drepturilor copilului, dar și exercitarea supravegherii din partea părinților asupra emisiunilor TV, radiofonice pe care le vizionează/ascultă copilul. La fel, este important:

- să cunoască cercul de prieteni ai copilului;
- să planifice chibzuit timpul liber al acestuia;

– să evite excesul de pedeapsă, înlocuind-o cu explicația, argumentarea, sugestia și implicarea copilului în activități de menaj casnic, sport etc.

La îndemâna adulților/părinților stau următoarele metode ale educației pentru mass-media: explicația, supravegherea, antrenarea voinței și motivarea copilului prin propriul exemplu, substituirea și îmbinarea diferitelor mijloace educative (jocul, activitățile sportive, excursiile, aprobarea și dezbateră etc.).

Copiii de vârstă școlară mică au nevoie de o atitudine atentă, blândă/empatică și perseverentă. Accentul va cădea pe supravegherea lor, întrucât argumentele raționale nu sunt întotdeauna înțelese de ei, deoarece gândirea, rațiunea se mai formează încă. O anumită disciplină și explicații convingătoare se cer impuse într-un mod sistematic, pentru a-i feri de scenele nedorite și violente, de traumele psihologice, care pot fi produse de unele emisiuni necalitative sau de prost gust.

Odată cu creșterea și dezvoltarea copilului educația devine una centrată pe transformarea lui în actor al propriei formări, iar supravegherea excesivă este înlocuită cu explorarea rațiunii proprii și cu manifestarea încrederii în alegerea adecvată și corectă a valorilor mediatică. Acest lucru nu va exclude observarea și ghidarea sistematică a copilului în ceea ce privește explorarea rațională și eficientă a posibilităților mass-media.

Este de mare efect pedagogic următorul procedeu: părintele îi explică cu răbdare copilului unde acesta a greșit, ce emisiune TV și de ce nu trebuia să privească, iar copilul a repetat greșeala. În acest caz copilului i se propune să-și fixeze singur o anumită pedeapsă, de exemplu: să nu privească emisiunile TV timp de o săptămână, câteva zile.

Exercitarea acțiunilor educative suferă modificări în funcție de progresul copilului pe calea înțelegerii și respectării cerințelor expuse și argumentate de adulți.

Când înțelegerea lui e minimă, părintele îl va supraveghea strict, astfel încât rațiunea părintelui să suplinească lipsa de uz a rațiunii copilului și să-i formeze deprinderea de control volitiv. Când înțelegerea copilului sporește, exercitarea acțiunilor educative va dezvolta și consolida rațiunea copilului, va forma voința acestuia, căutând să le stimuleze și să-i ofere o bază puternică de motivație adecvată. Dacă, treptat, conștiința acestuia a ajuns să fie orientată și axată moral, controlul și supravegherea strictă sunt înlocuite prin capacitatea de selectare și vizionare a emisiunilor valoroase din punct de vedere spiritual, intelectual și estetic, trecem la cultivarea intereselor stabile pentru cogniție și anumite domenii de activitate umană.

În contextul cercetării, pentru a organiza și desfășura etapa de formare a experimentului pedagogic, am decis să structurăm fundamentele pedagogice elaborate într-un instrument metodologic, pe care l-am definit ca *Model de valorificare a educației pentru mass-media a elevilor de vârstă școlară mică*. Întrucât *orice model, indiferent la ce nivel se situează, este un mediator între câmpul teoretic pe care îl interpretează și câmpul empiric pe care îl sintetizează* [23,p.153], reprezintă și redă axiomatica procesului educațional, am plecat în construirea acestuia de la criteriile axiomatică, definite și descrise de S. Cristea la analiza conceptului de educație [8, p.73]. Astfel, ne-am axat *pe tipologia activității de educație, pe funcțiile și finalitățile activității de educație, pe structura de bază a acestora și pe contextul intern și extern în care se desfășoară activitatea respectivă*.

În consens cu criteriile evidențiale și în baza reperelor teoretice și aplicative analizate, precizate și delimitate, am elaborat următoarea configurare a modelului (Fig.8).

După cum se poate observa, modelul conține ansamblul de fundamente pedagogice elaborate în procesul cercetării. Acestea au fost examinate de grupul de experți, au fost discutate în cadrul seminarului metodologic al liceului și au fost valorificate în experiența de formare.

Mai întâi au fost familiarizați cu cadrul conceptual și principiile EMM managerii școlari și învățătorii claselor primare, apoi i-am cunoscut cu programul de lucru cu elevii și familia, cu curriculumul pentru părinți, apelând la datele obținute în experimentul de constatare. În continuare am implementat ghidul (Tab.6) și am explorat Matricele de propagare a EMM prin intermediul TV, emisiunilor radiofonice și al presei periodice pentru copii.

S-a lucrat timp de 4 luni pe un eșantion de 14 manageri, cadre didactice din treapta învățământului primar și 50 părinți. După ce aceștia au fost familiarizați cu aspectele și materialele de bază ale EMM, am desfășurat etapa de formare a elevilor. Activitatea cu elevii se desfășura în cadrul programului formal și nonformal, iar în familie părinții respectau cerințele proiectate împreună cu învățătorul, creând condiții psihopedagogice favorabile prin utilizarea strategiilor prevăzute în ghidul prezentat anterior.

Scopul experimentului pedagogic a fost unul complex, deoarece s-a insistat nu doar pe constatare, dar și pe elaborarea și implementarea fundamentelor pedagogice prin organizarea activităților cu părinții pentru a restructura atitudinile și competențele acestora privind EMM.

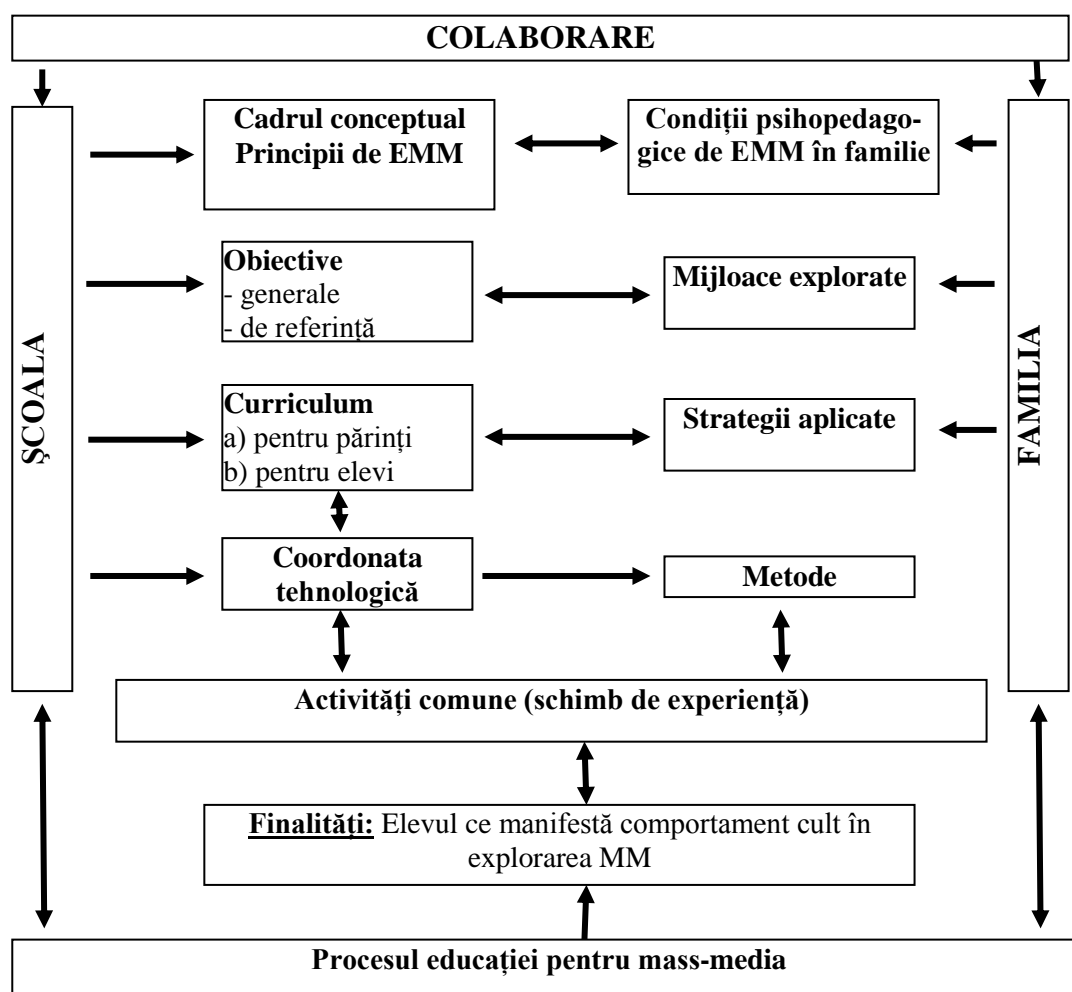

Fig.8. Modelul de valorificare a EMM a elevilor de vârstă școlară mică.

Accentul l-am pus pe educația în familie, deoarece ea este mediul fundamental de educare a copilului. Părinții sunt și rămân primii și cei mai importanți educatori ai copiilor, deoarece ei îi influențează moral de la cea mai fragedă vârstă și, mai apoi, pentru că iubirea părintească exercită o influență incomparabilă, căreia copiii îi răspund cu iubirea filială. Am analizat și dezvoltat o serie de aspecte importante ale educației pentru mass-media realizată de către părinți, care sunt datori să o exercite sistematic și eficient asupra copilului.

Problema curiozității infantile care îi asaltează pe părinți are două fațete: una pozitivă – a satisfacerii unor cerințe firești de cunoaștere și alta negativă – curiozitatea față de unele fenomene pe care aceștia nu le înțeleg sau care sunt traumatizante pentru psihicul copilului de 7-10 ani. Tot ceea ce este tainic, interzis îl atrage cu o mare forță pe copil. Împins uneori de curiozitatea excesivă, copilul încearcă să cunoască aspecte de viață pentru care el nu este suficient de matur, pregătit ca să le înțeleagă; acestea, la rândul lor, pot tulbura mersul normal al vârstei, dezvoltării psihice, ajungând la devieri morale. Un imbold în acest sens îl reprezintă lecturile, audițiile și vizionările cu subiect nepotrivit, vulgar sau violent din mass-media și uneori chiar imprudenta comportare a unor adulți.

În acest sens, părinții trebuie să cunoască cum pot fi evitate influențele negative parvenite din mesajele scrise, audiate și vizionate și să întreprindă acțiuni educative pentru mass-media, să se informeze și ei pentru a cunoaște specificul vârstei, metodele eficiente de educație.

Aici rămân importante acțiunile:

- de supraveghere a timpului liber al copilului;
- selectarea revistelor, ziarelor ce pot fi propuse lecturii copilului, a emisiunilor TV și radio, pentru a le elimina pe cele primejdioase, inclusiv se recomandă două strategii educative inedite:

- valorificarea constantă a atitudinii de apropiere sufletească față de copil, pentru a-i câștiga încrederea și a-i forma obișnuința de a-i considera pe părinți drept cei mai importanți și buni sfătuitori,
- oferirea unei alternative constructive în organizarea și consumarea timpului liber. O asemenea alternativă o reprezintă jocul, sportul, excursia împreună cu părinții, stimularea afirmării talentului în activitățile artistico-plactice, muzicale sau îndeletnicirii practice, cu tot ceea ce poate absorbi energia și atenția copilului fără nicio primejdie fizică sau morală, contribuind la formarea treptată a personalității sale creatoare.

Bibliografie:

1. ALBULESCU, I. *Morală și Educație*. Cluj-Napoca: EIKON, 2008, p.233.
2. CĂLĂRAȘ, C., GONCEAR E. *Dirigintele – manager al actului educativ*. Chișinău: CEP USM, 2009, p.223.
3. CEMORTAN, R. *Comunicarea și mass-media*. Chișinău: Reclama SA, 2006.
4. CERNAT GHEORGHIU, M. *Filmul și armele*. București: Meridiana, 1983, p.310.
5. CHARAUDEAU, P., CHIGLIONE, R. *Talk show-ul. Despre libertatea cuvântului ca mit*. Iași: Polirom, 2005, p.226.
6. CHIRILENCO, S., TĂUTU, A., CUTASEEVICI, A. *Educația familială. Strategii de informare / pregătirea părinților pentru funcția lor educativă*. Chișinău, 2005, p.160.
7. COZMA, T. *Ședințele cu părinții în gimnaziu*. Iași: Polirom, 2008, p.174.
8. CRISTEA, S. *Fundamentele științelor educației. Teoria generală a educației*. Chișinău: Litera Educațional, 2003.
9. CRISTEA, S. *Dicționar de Pedagogie*. Chișinău - București: Litera Educațional, 2000, p.240.
10. CUCOȘ, C. *Educația. Iubire, edificare, desăvârșire*. Iași: Polirom, 2008.
11. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Iași: Polirom, 2006.
12. CUCOȘ, C. *Timp și temporalitate în educație*. Iași: Polirom, 2002.
13. CUZNEȚOV, L. *Curriculum Educația pentru familie*. Chișinău: Museum, 2004.
14. CUZNEȚOV, L. *Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei*. Chișinău: CEP USM, 2008, p.624.
15. DINU, M. *Comunicarea – repere fundamentale*. București: Editura Științifică, 1997.
16. DUMBRĂVEANU, A. *Mediul și mass media*. Chișinău: CEP USM, 2007, p.235.
17. JOIȚA, E. *Instruirea constructivă – o alternativă. Fundamente. Strategii*. București: Aramis, 2006.
18. MOISIN, A. *Arta educării copiilor și adolescenților în familie și școală*. București: EDP, 2008, p.130.
19. SALOMON, E. *Recomandări pentru reglementarea audiovizualului*. Chișinău: Centrul Independent de Jurnalism, 2006, p.86.
20. *Ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta primară de învățământ*. Chișinău: 2011, p.247.
21. STAVRE, I. *Reconstrucția societății românești prin audiovizual*. București: Nemira, 2004, p.234.
22. VEDINAȘ, T. *Dominația televiziunii*. Cluj-Napoca: Grinta, 2006, p.132.
23. WALLISER, B. *Systèmes et modèles*. Paris: Seul, 1977, p.146-158.
24. ZECA BUZURA, D. *Totul la vedere. Televiziunea după Big Brother*. Iași: Polirom, 2007, p.285.

Prezentat la 10.01.2013